РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про власність», чинного на час виникнення спірних правовідносин, власник на свій розсуд володіє, користується і розпоряджається належним йому майном. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону. Він може використовувати майно для здійснення господарської та іншої не забороненої законом діяльності, зокрема передавати його безоплатно або за плату у володіння і користування іншим особам.

Установивши, що умовою проживання сім'ї відповідача в спірній квартирі була його робота за трудовим договором із позивачем протягом визначеного в договорі оренди квартири строку і що цю умову відповідач порушив, суд дійшов обґрунтованого висновку про наявність підстав для виселення його сім'ї зі спірної квартири

УХВАЛА
колегії суддів Верховного Суду України
від 16 березня 2011 р.
(в и т я г)

У січні 2008 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Науково-виробнича фірма «Форум» (далі — ТОВ) звернулося до суду із позовом до Р.Г.П., Р.Г.М. та Р.Д., третя особа — орган опіки та піклування Ленінської районної державної адміністрації м. Запоріжжя, про усунення перешкод у користуванні квартирою шляхом виселення.

Позивач зазначив, що за договором купівлі-продажу став власником спірної квартири. 28 грудня 1993 р. між ним і відповідачем Р.Г.П. було укладено договір оренди, за яким квартиру передано в оренду сім'ї відповідача. У договорі передбачено, що коли Р.Г.П. відпрацює за трудовим договором у товаристві 15 років, квартира буде передана йому та членам його сім'ї у безстрокове користування. Пославшись на те, що відповідач за власним бажанням розірвав із ним трудовий договір, однак відмовляється звільнити квартиру, позивач із підстав, передбачених нормами цивільного права, просив усунути перешкоди, які чинять відповідачі Р.Г.П., Р.Г.М. та Р.Д., у користуванні належним йому об'єктом права власності шляхом виселення їх із спірної квартири.

Ленінський районний суд м. Запоріжжя рішенням від 26 травня 2008 р. позов задовольнив.

Апеляційний суд Запорізької області рішенням від 12 серпня 2008 р. рішення суду першої інстанції скасував та ухвалив нове рішення про відмову в позові.

У касаційній скарзі ТОВ, пославшись на порушення судом норм матеріального та процесуального права, просив скасувати рішення апеляційного суду і залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши наведені у скарзі доводи та перевіривши матеріали справи, колегія суддів Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню.

Ухвалюючи рішення про задоволення позову, суд першої інстанції виходив із того, що сім'я відповідача проживає в спірній квартирі на підставі укладеного з позивачем договору оренди. Встановивши, що на порушення умов цього договору відповідач припинив трудові відносини з позивачем, суд дійшов висновку про наявність підстав для задоволення позову.

Такий висновок правильний.

Відповідно до ст. 4 Закону від 7 лютого 1991 р. № 697-XII «Про власність», чинного на час виникнення спірних правовідносин, власник на свій розсуд володіє, користується і розпоряджається належним йому майном. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону. Він може використовувати майно для здійснення господарської та іншої не забороненої законом діяльності, зокрема передавати його безоплатно або за плату у володіння і користування іншим особам.

Суд установив, що на підставі укладеного в жовтні 1992 р. договору купівлі-продажу ТОВ стало власником квартири. 28 грудня 1993 р. між ним і відповідачем Р.Г.П. було укладено договір, за яким квартиру надано в користування сім'ї останнього. У п. 2.1 договору передбачено, що ТОВ зобов'язується передати зазначену квартиру у безстрокове користування одному з членів сім'ї відповідача за умови, якщо він відпрацює в товаристві на умовах трудового договору не менше 15 років.

13 лютого 2002 р. Р.Г.П. звільнено з роботи за власним бажанням.

Отже, оскільки умовою проживання сім'ї відповідача в спірній квартирі була його робота за трудовим договором із позивачем протягом визначеного в договорі оренди квартири строку і цю умову відповідач порушив, суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність підстав для виселення його сім'ї зі спірної квартири.

Скасовуючи це рішення та відмовляючи у позові, апеляційний суд вказав, що відповідно до ст. 132 ЖК сім'ю відповідачів може бути виселено лише з обов'язковим наданням іншого жилого приміщення.

Однак із таким висновком апеляційного суду погодитися не можна, оскільки, як встановив суд, спірну квартиру було надано в користування сім'ї відповідача за рішенням співвласників ТОВ на підставі цивільно-правового договору, а не за рішенням адміністрації та профспілкового комітету з видачею ордера, тому положеннями ЖК спірні відносини не регулюються.

Таким чином, апеляційний суд помилково скасував судове рішення, ухвалене згідно із законом, що відповідно до ст. 339 ЦПК є підставою для скасування рішення апеляційного суду та залишення в силі рішення суду першої інстанції.

Керуючись п. 3 ч. 1 ст. 336, ст. 339, п. 4 ч. 1 ст. 344 ЦПК, колегія суддів Верховного Суду України касаційну скаргу ТОВ задовольнила: рішення Апеляційного суду Запорізької області від 12 серпня 2008 р. скасувала і залишила в силі рішення Ленінського районного суду м. Запоріжжя від 26 травня 2008 р.

Згідно з вимогами ч. 7 ст. 43 КЗпП України рішення виборного органу первинної профспілкової організації про відмову в наданні згоди на розірвання трудового договору повинно бути обґрунтованим. У разі якщо в рішенні немає обґрунтування відмови в наданні згоди на розірвання трудового договору, власник або уповноважений ним орган має право звільнити працівника без згоди виборного органу первинної профспілкової організації.

Даючи оцінку рішенню профспілкового комітету, суди дійшли правильного висновку, що відмова в наданні згоди на звільнення позивача є необґрунтованою та що в рішенні немає посилань на порушення адміністрацією норм трудового законодавства щодо підстав і порядку звільнення позивача

УХВАЛА
колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 10 березня 2011 р.
(в и т я г)

У жовтні 2007 р. Г. звернувся до суду із позовом до державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Бориспіль» (далі — ДП), третя особа — С., про визнання наказу незаконним, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу й відшкодування моральної шкоди.

Позивач послався на те, що 13 вересня 2007 р. його було звільнено із посади начальника аеровокзального комплексу на підставі наказу директора ДП від 12 вересня 2007 р. за п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП у зв'язку зі змінами в організації виробництва, скороченням штату і відмовою від переведення на іншу роботу.

Вважаючи своє звільнення незаконним, оскільки не було своєчасно повідомлено профспілкову організацію та не враховано його переважне право на залишення на роботі, кваліфікацію і продуктивність праці, Г. просив визнати наказ директора ДП від 12 вересня 2007 р. незаконним, поновити його на роботі, стягнути середній заробіток за час вимушеного прогулу та 50 тис. грн на відшкодування моральної шкоди.

Бориспільський міськрайонний суд Київської області рішенням від 10 грудня 2007 р., залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Київської області від 29 лютого 2008 р., у задоволенні позову відмовив.

На обґрунтування касаційної скарги Г. послався на неправильне застосування судами норм матеріального права, порушення норм процесуаль-

ного права і просив скасувати оскаржувані судові рішення й ухвалити нове рішення про задоволення позову.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши наведені у скарзі доводи та перевіривши матеріали справи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з таких підстав.

Згідно зі ст. 213 ЦПК рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим. Законним є рішення, яким суд, виконавши всі вимоги цивільного судочинства, вирішив справу згідно із законом. Обґрунтованим є рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Як зазначено в п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП, трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий договір до закінчення строку його чинності можуть бути розірвані власником або уповноваженим ним органом у випадку змін в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідації, реорганізації, банкрутства або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників.

За правилами ст. 42 цього Кодексу при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці переважне право на залишення на роботі надається працівникам з більш високою кваліфікацією і продуктивністю праці.

Відповідно до вимог ч. 3 ст. 49^2 КЗпП одночасно з попередженням про звільнення у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці власник або уповноважений ним орган пропонує працівникові іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації.

За змістом ст. 43 КЗпП розірвання трудового договору з підстав, передбачених п. 1 ст. 40 цього Кодексу, може бути проведено лише за попередньою згодою виборного органу профспілкової організації, членом якої є працівник, не пізніш як через місяць з дня одержання згоди профспілкового органу.

Згідно з вимогами ч. 7 ст. 43 КЗпП рішення виборного органу первинної профспілкової організації про відмову в наданні згоди на розірвання трудового договору повинно бути обґрунтованим. У разі якщо в рішенні немає обґрунтування відмови в наданні згоди на розірвання трудового договору, власник або уповноважений ним орган має право звільнити працівника без згоди виборного органу первинної профспілкової організації.

Г. працював на посаді начальника аеровокзального комплексу ДП.

З метою оптимізації чисельності персоналу, вдосконалення процесу наземного обслуговування повітряних суден та скорочення адміністративних витрат 10 липня 2007 р. тимчасово виконуючий обов'язки директора ДП видав наказ про зміну в організаційній структурі та штатному розписі ДП, за яким було скорочено деякі посади, зокрема й начальника аеровокзального комплексу підприємства. З наказом Г. ознайомили 12 липня 2007 р. і запропонували йому переведення на вакантні посади.

30 серпня 2007 р. ДП звернулося до профспілкового комітету про надання згоди на звільнення Г. на підставі п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП у зв'язку зі змінами в організації виробництва, скороченням штату працівників.

У виписці з протоколу засідання профспілкового комітету ДП від 11 вересня 2007 р. зазначено про рішення не надавати згоду на звільнення Г., оскільки адміністрація не поінформувала профспілковий комітет про реорганізацію та скорочення штату працівників за три місяці до їх проведення.

Наказом директора ДП від 12 вересня 2007 р. Г. було звільнено з роботи за п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП у зв'язку зі змінами в організації виробництва, скороченням штату працівників.

Враховуючи наведене, суди зробили правильний висновок, що посада начальника аеровокзального комплексу, яку обіймав Г., була єдиною на підприємстві, її скорочено й будь-яка перевага в цьому разі не могла бути реалізована. Даючи оцінку рішенню профспілкового комітету ДП, суди дійшли правильного висновку, що відмова в наданні згоди на звільнення позивача є необґрунтованою та що в рішенні немає посилань на порушення адміністрацією норм трудового законодавства щодо підстав і порядку звільнення позивача. Крім того, від переведення на вакантні посади Г. відмовився.

Відповідно до ст. 337 ЦПК суд касаційної інстанції відхиляє касаційну скаргу, якщо визнає, що рішення ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права.

Доводи касаційної скарги не дають підстав для висновку про те, що суди порушили або неправильно застосували норми процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи.

Зважаючи на викладене та керуючись статтями 336 і 337 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційну скаргу Г. відхилила: рішення Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 10 грудня 2007 р. та ухвалу Апеляційного суду Київської області від 29 лютого 2008 р. залишила без змін.

Відповідно до ч. 5 ст. 1187 ЦК України особа, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, відповідає за завдану шкоду, якщо вона не доведе, що шкоди було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого.

Таким чином, закон містить вказівку на перерозподіл обов'язку доказування та зобов'язує саме відповідача довести, що шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, була спричинена внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого. Разом з тим шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, завжди є неправомірною та передбачає безвинну відповідальність власника такого джерела.

Незалежно від вини фізичної особи відшкодовується завдана нею і моральна шкода, в тому числі якщо шкоди завдано ушкодженням здоров'я внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки (ч. 2 ст. 1167 ЦК України)

УХВАЛА
колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 27 жовтня 2010 р.
(в и т я г)

У грудні 2008 р. Л. звернулася до суду з позовом до А.С., третя особа — А.В., про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

Позивачка послалася на те, що 29 липня 2005 р. у дворі будинку водій А.С., керуючи автомобілем, що належить А.В., здійснив на неї наїзд. Внаслідок цього їй спричинено тілесні ушкодження, через що завдано матеріальної та моральної шкоди. Ураховуючи викладене, Л. просила задовольнити позовні вимоги і стягнути з відповідача 327 грн 16 коп. витрат на лікування, 15 тис. грн — на відшкодування моральної шкоди.

Печерський районний суд м. Києва рішенням від 7 липня 2009 р., залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 13 жовтня 2009 р., у задоволенні позовних вимог Л. відмовив.

У касаційній скарзі Л., пославшись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просила скасувати ухвалені судові рішення і передати справу до суду першої інстанції.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши наведені у скарзі доводи та перевіривши матеріали справи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 324 ЦПК підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

З огляду на положення п. 2 розд. XIII «Перехідні положення» Закону від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» справа має розглядатися за правилами ЦПК від 18 березня 2004 р. в редакції, чинній до введення в дію цього Закону.

Відмовляючи в задоволенні позову, суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, виходив із того, що вину відповідача у вчиненні дорожньо-транспортної пригоди (далі — ДТП) належними доказами не доведено, а розгляд кримінальної справи ще не закінчено, тому підстав для задоволення позову немає. При цьому суд керувався положеннями статей 1166 і 1167 ЦК, які передбачають загальні підстави відповідальності за завдану шкоду.

Проте з такими висновками судів погодитися не можна.

Суд установив, що 29 липня 2005 р. на прибудинковій території житлового будинку водій А.С., керуючи автомобілем, що належить А.В., допустив наїзд на Л., спричинивши їй тілесні ушкодження у вигляді перелому кістки лівої руки, значні ушкодження гомілки правої ноги, ушкодження лівої ноги.

Постановою слідчого Печерського районного управління ГУ МВС України в м. Києві від 26 лютого 2009 р. кримінальну справу стосовно А.С. за фактом вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК, направлено до суду з поданням про звільнення його від кримінальної відповідальності на підставі ст. 11^1 КПК у зв'язку із закінченням строків давності для притягнення до кримінальної відповідальності. У ході судового розгляду обвинувачений відмовився від закриття кримінальної справи на цій підставі, тому Печерський районний суд м. Києва постановою від 17 квітня 2009 р. відмовив у задоволенні подання про звільнення А.С. від кримінальної відповідальності, оскільки він не визнав своєї вини у вчиненні інкримінованого злочину та наполягав на розгляді справи з постановленням виправдувального вироку. З цієї постанови вбачається, що ДТП сталася внаслідок порушення А.С. п. 10.9, підпункту «б» п. 2.3 та п. 26.1 Правил дорожнього руху (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306), через що він здійснив наїзд на пішохода Л., спричинивши їй тілесні ушкодження.

Шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом,

використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку (ч. 2 ст. 1187 ЦК).

При цьому відповідно до п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 р. № 6 «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» (зі змінами) шкода, заподіяна особі і майну громадянина, підлягає відшкодуванню в повному обсязі особою, яка її заподіяла, за умови, що дії останньої були неправомірними, між ними і шкодою є безпосередній причинний зв'язок та є вина зазначеної особи, а коли це було наслідком дії джерела підвищеної небезпеки, — незалежно від наявності вини.

Згідно з ч. 5 ст. 1187 ЦК особа, яка здійснює діяльність, що є джерелом підвищеної небезпеки, відповідає за завдану шкоду, якщо вона не доведе, що шкоди було завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого.

Таким чином, закон містить вказівку на перерозподіл обов'язку доказування та зобов'язує саме відповідача довести, що шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, була спричинена внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого. Разом з тим шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, завжди є неправомірною та передбачає безвинну відповідальність власника такого джерела.

Незалежно від вини фізичної особи відшкодовується завдана нею і моральна шкода, в тому числі якщо шкоди завдано ушкодженням здоров'я внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки (ч. 2 ст. 1167 ЦК).

Проте зазначені вимоги закону залишилися поза увагою суду.

Суди не з'ясували фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, механізму вчинення ДТП не досліджували взагалі. Доказів, які б свідчили, що шкоди позивачці було завдано внаслідок непереборної сили або умислу А.С., суд не встановив.

Суд апеляційної інстанції на це уваги не звернув, на порушення вимог статей 303 і 305 ЦПК не перевірив наведених в апеляційній скарзі доводів, в ухвалі не зазначив конкретних обставин і фактів, що спростовують такі доводи, і залишив рішення місцевого суду без змін.

За таких обставин, керуючись статтями 336, 338 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційну скаргу Л.А. задовольнила: рішення Печерського районного суду м. Києва від 7 липня 2009 р. та ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 13 жовтня 2009 р. скасувала, справу передала на новий розгляд до суду першої інстанції.

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

Включення підприємством до складу валових витрат суми відсотків за користування кредитними коштами передбачено підпунктом 5.5.1 п. 5.5 ст. 5 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»

ПОСТАНОВА
Іменем України

28 лютого 2011 р. Верховний Суд України, розглянувши в порядку письмового провадження за наявними матеріалами справу за позовом дочірнього підприємства «Пілснер Україна» (далі — ДП) до Сквирської міжрайонної державної податкової інспекції Київської області (далі — МДПІ) про скасування податкового повідомлення-рішення, за заявою ДП про перегляд постанови Вищого адміністративного суду України від 2 грудня 2010 р.,

в с т а н о в и в :

У березні 2007 р. ДП звернулося до суду з позовом, в якому просило визнати недійсним податкове повідомлення-рішення МДПІ від 15 січня 2007 р. № 0000012301/0, яким визначено податкове зобов'язання з податку на прибуток підприємств у сумі 46 тис. 832 грн, а саме: 34 тис. 958 грн — основний платіж та 11 тис. 874 грн — штрафні санкції).

На обґрунтування позову ДП послалося на те, що висновок МДПІ про порушення підпункту 5.5.1 п. 5.5 ст. 5 Закону від 28 грудня 1994 р. № 334/94-ВР «Про оподаткування прибутку підприємств» (далі — Закон № 334/94-ВР) у зв'язку з включенням до складу валових витрат відсотків за користування кредитними коштами, що використовувались у господарських операціях, за якими не отримано прибутку, є протиправним.

Суди встановили, що державна податкова інспекція у Сквирському районі Київської області (правонаступником якої є МДПІ) у період з 20 листопада по 12 грудня 2006 р. провела планову комплексну документальну перевірку фінансово-господарської діяльності з питань дотримання ДП вимог податкового та валютного законодавства за період з 1 січня 2005 р. по 1 липня 2006 р., за результата-

* Публікується повний текст судового рішення з незначною редакційною правкою.

ми якої був складений акт перевірки від 26 грудня 2006 р. № 342/231/36/25396329.

У ході цієї перевірки було виявлено, зокрема, факт включення ДП до валових витрат підприємства відсотків за користування кредитом, одержаним ним за договором від 22 серпня 2005 р. № 19/1417/2005 про надання кредитної лінії, укладеним з акціонерним комерційним банком «Райффайзенбанк Україна».

Кошти, отримані ДП від цього банку за зазначеним вище договором із цільовим призначенням на поповнення обігових коштів, були перераховані нерезидентам на придбання товарів, у тому числі продуктів харчування, з метою їх подальшого продажу на території України й отримання прибутку, а відповідні відсотки за наданий кредит на підставі положень Закону № 334/94-ВР були зараховані ДП до валових витрат звітного періоду.

Однак контрагенти ДП не виконали свої зобов'язання та повернули передплачені кошти.

МДПІ зробила висновок про фактичне використання одержаних у кредит коштів не в межах господарської діяльності ДП та за результатами перевірки прийняла оскаржуване податкове повідомлення-рішення.

Господарський суд Київської області постановою від 15 червня 2007 р., залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 16 вересня 2008 р., позов задовольнив.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції, з висновком якого погодився і суд апеляційної інстанції, виходив із того, що ДП правомірно включило до складу валових витрат підприємства витрати на оплату відсотків за користування кредитними коштами, тому посилання МДПІ на порушення ДП положень Закону № 334/94-ВР та непов'язаність операції отримання кредиту з господарською діяльністю є необґрунтованими та не відповідають даним бухгалтерського та податкового обліку ДП.

Вищий адміністративний суд України постановою від 2 грудня 2010 р. рішення попередніх судів скасував, у задоволенні позову відмовив.

При цьому суд касаційної інстанції послався на те, що за змістом п. 1.32 ст. 1 та підпункту 5.5.1 п. 5.5 ст. 5 Закону № 334/94-ВР обов'язковою умовою віднесення витрат підприємства на сплату відсотків за користування кредитом до складу валових витрат є зв'язок цих витрат з господарською діяльністю платника. Необхідною ж умовою ведення господарської діяльності є здійснення господарських операцій (як прибуткових, так і збиткових), тобто дій або подій, які викликають зміни в структурі активів та зобов'язань, власному капіталі підприємства.

Скасовуючи рішення судів першої та апеляційної інстанцій, касаційний суд виходив із того, що в цьому випадку відсутній факт вчинення господарських операцій ДП з використанням кредитних коштів, оскільки у зв'язку з розірванням укладених з нерезидентами договорів купівлі-продажу товару кредитні кошти були повернуті ДП та не відбулося жодних змін у майновому стані платника, що є визначальною ознакою господарської операції.

У заяві про перегляд постанови суду касаційної інстанції Верховним Судом України з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 237 КАС, ДП просило скасувати постанову Вищого адміністративного суду України від 2 грудня 2010 р. та направити справу на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Заява про перегляд оскаржуваної постанови Вищого адміністративного суду України підлягає задоволенню з таких підстав.

Вищий адміністративний суд України, допускаючи цю справу до провадження Верховного Суду України, виходив із того, що в доданій до заяви ДП ухвалі цього ж суду від 13 липня 2006 р. по-іншому, ніж у справі, що розглядається, застосовано підпункт 5.5.1 п. 5.5 ст. 5 Закону № 334/94-ВР.

Аналіз наведених судових рішень суду касаційної інстанції дає підстави вважати, що ним було неоднаково застосовано одні й ті самі норми матеріального права у подібних правовідносинах.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 13 липня 2006 р. залишив без змін судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій, ухвалені у справі за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «Добродій» до державної податкової інспекції у Шевченківському районі м. Києва про визнання недійсним податкового повідомлення-рішення.

У цій справі Господарський суд м. Києва ухвалив рішення від 2 червня 2005 р. про задоволення позову.

Суди при вирішенні спору дійшли висновку про правомірність віднесення зазначеним товариством відсотків за користування банківськими кредитами до складу валових витрат виробництва та обігу з огляду на використання кредитів у власній господарській діяльності, що передбачено підпунктом 5.5.1 п. 5.5 ст. 5 Закону № 334/94-ВР. При цьому суди посилалися на те, що укладання позивачем договорів купівлі-продажу (контрактів), навіть при їх наступному розірванні, свідчить про направленість діяльності на отримання доходу, яка визначає останню як господарську. Однак господарська операція, направлена на отримання доходу, не завжди може мати позитивний економічний ефект, що є нормальним процесом здійснення господарської діяльності.

У ст. 42 ГК визначено, що підприємництво — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Зі змісту підпункту 1.32 ст. 1 Закону № 334/94-ВР убачається, що господарська діяльність — це будь-

яка діяльність особи, направлена на отримання доходу в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, у разі коли безпосередня участь цієї особи в організації такої діяльності є регулярною, постійною та суттєвою.

Крім того, підпунктом 5.5.1 п. 5.5 ст. 5 цього самого Закону передбачено, що до складу валових витрат відносяться будь-які витрати, пов'язані з виплатою або нарахуванням процентів за борговими зобов'язаннями (у тому числі за будь-якими кредитами, депозитами) протягом звітного періоду, якщо такі виплати або нарахування здійснюються у зв'язку з веденням господарської діяльності платника податку.

У справі, яка розглядається, суди встановили, що ДП при укладенні договору купівлі-продажу з нерезидентом мало на меті отримання прибутку і здійснювало свою діяльність відповідно до визначених цілей, однак його діяльність не дала очікуваного результату з незалежних від ДП причин, що спростовує висновки МДПІ про здійснення ДП негосподарської діяльності, тобто такої, що не передбачає мети отримання прибутку. Збитковість господарської діяльності не може бути підставою для визначення такої діяльності як негосподарської. Неотримання підприємством доходу від окремої господарської операції не свідчить про те, що така операція не пов'язана з його господарською діяльністю, оскільки при здійсненні господарських операцій існує звичайний комерційний ризик не отримати дохід від конкретної операції.

Таким чином, ДП обґрунтовано включило до складу валових витрат суму відсотків за користування кредитними коштами. Такі дії відповідають приписам підпункту 5.5.1 п. 5.5 ст. 5 Закону № 334/94-ВР. Рішення судів першої та другої інстанцій є законними.

Водночас Вищий адміністративний суд України неправильно застосував (розтлумачив) норми матеріального права та безпідставно скасував судові рішення суду першої та апеляційної інстанцій, вважаючи, що ДП протиправно включило кошти до складу валових витрат підприємства на оплату відсотків за користування кредитними коштами, оскільки із розірванням укладених з нерезидентами договорів купівлі-продажу товару та поверненням коштів ДП не відбулося жодних змін у його майновому стані, а тому й відсутній факт здійснення господарської операції. Внаслідок цього суд зробив неправильний висновок, що ДП правомірно було донараховано податкове зобов'язання з податку на прибуток підприємства за оскаржуваним податковим повідомленням-рішенням.

Враховуючи наведене, рішення касаційного суду підлягає скасуванню, а справа направленню на новий розгляд до цього самого суду.

Керуючись статями 241—244 КАС, Верховний Суд України **п о с т а н о в и в :**

Заяву ДП задовольнити.

Постанову Вищого адміністративного суду України від 2 грудня 2010 р. скасувати, справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

РІШЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

При перевірці правомірності дій нотаріуса з вчинення виконавчих написів про стягнення сум за опротестованими простими векселями суди мають враховувати положення п. 284 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, відповідно до яких нотаріус вчиняє виконавчі написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості боржника перед стягувачем. При цьому заборгованість боржника визнається безспірною і не потребує додаткового доказування у випадках, якщо подані для вчинення виконавчого напису документи передбачені Переліком документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів.

Відповідно до п. 11 цього Переліку до таких документів належить і опротестовані нотаріусом векселі

ПОСТАНОВА
Судової палати у господарських справах Верховного Суду України
від 30 березня 2010 р.
(в и т я г)

У березні 2009 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «Вассма» (далі — ТОВ «Вассма») звернулося до Господарського суду м. Києва з позовом до товариства з обмеженою від-

повідальністю «Сингента» (далі — ТОВ «Сингента) про визнання такими, що не підлягають оплаті, векселів: АА № 1218294 на суму 534 тис. 649 грн в частині суми 34 тис. 649 грн; АА № 1218295 на суму 712 тис. 866 грн в частині суми 212 тис. 866 грн; АА № 1218296 на суму 712 тис. 866 грн в частині суми 212 тис. 866 грн; АА № 1218297 на суму 4 млн 654 тис. 476 грн в частині суми 4 млн 154 тис. 476 грн; АА № 1218298 на суму 3 млн 47 тис. 804 грн в частині суми 2 млн 547 тис. 804 грн.

Після подання заяви про уточнення позовних вимог позивач остаточно просив визнати такими, що не підлягають виконанню, вчинені 16 грудня 2008 р. приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу К. виконавчі написи: № 34493 на суму 534 тис. 649 грн; № 34495 на суму 712 тис. 866 грн; № 34496 на суму 712 тис. 866 грн; № 34498 на суму 4 млн 654 тис. 476 грн; № 34494 на суму 3 млн 47 тис. 804 грн.

Свої вимоги позивач обґрунтовував тим, що ці векселі були підписані колишнім директором ТОВ «Вассма» Н. з перевищенням наданих йому статутом товариства повноважень, оскільки сума за кожним із векселів перевищує 500 тис. грн, а тому вчинені нотаріусом виконавчі написи не підлягають виконанню.

Рішенням Господарського суду м. Києва від 2 липня 2009 р. в задоволені позову відмовлено.

Висновок суду мотивовано тим, що опротестовані нотаріусом прості векселі є підставою для вчинення виконавчого напису нотаріуса та недоведеністю заперечень позивача щодо відсутності його зобов'язань за зазначеними векселями.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 17 вересня 2009 р. рішення Господарського суду м. Києва від 2 липня 2009 р. скасоване. Прийнято нове рішення про часткове задоволення позову. Визнано такими, що не підлягають виконанню, вчинені 16 грудня 2008 р. приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу К. виконавчі написи: № 34493 на суму 34 тис. 649 грн; № 34494 на суму 212 тис. 866 грн; № 34495 на суму 212 тис. 866 грн; № 34496 на суму 4 млн 154 тис. 476 грн та № 34498 на суму 2 млн 547 тис. 804 грн. В іншій частині позову відмовлено.

При цьому апеляційний суд виходив з того, що директором позивача Н. були підписані від імені позивача прості векселі з перевищенням наданих йому статутом товариства повноважень, а тому відповідач може вимагати від позивача виконання зобов'язань за такими векселями лише в обсязі, що не перевищує повноваження директора позивача, тобто в межах 500 тис. грн за кожним простим векселем.

Постановою Вищого господарського суду України від 9 грудня 2009 р. постанову Київського апеляційного господарського суду від 17 вересня 2009 р. залишено без змін.

Колегія суддів Верховного Суду України ухвалою від 11 березня 2010 р. за касаційною скаргою ТОВ «Сингента» порушила провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 9 грудня 2009 р.

У касаційній скарзі порушено питання про скасування зазначеної постанови Вищого господарського суду України з передачею справи на розгляд Вищого господарського суду України з мотивів виявлення різного застосування Вищим господарським судом України одного й того ж положення в аналогічних справах та з підстав її невідповідності рішенням Верховного Суду України.

Касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Господарські суди встановили, що між ТОВ «Вассма» та ТОВ «Сингента» були укладені договори купівлі-продажу: № 02/2009 від 12 лютого 2009 р. на суму 11 млн 227 тис. 689 грн, № SF 25/08 від 14 лютого 2008 р. на суму 9 млн 35 тис. 394 грн та № СО 25/08 від 7 лютого 2008 р. на суму 227 тис. 377 грн.

З метою оплати за вже поставлений товар за зазначеними договорами ТОВ «Вассма» видало на користь ТОВ «Сингента» прості векселі на загальну суму 9 млн 662 тис. 663 грн: АА № 1218294 на суму 534 тис. 649 грн зі строком платежу за пред'явленням, але не раніше 9 жовтня 2008 р.; АА № 1218295 на суму 712 тис. 866 грн зі строком платежу за пред'явленням, але не раніше 11 листопада 2008 р.; АА № 1218296 на суму 712 тис. 866 грн зі строком платежу за пред'явленням, але не раніше 29 листопада 2008 р.; АА № 1218297 на суму 4 млн 654 тис. 476 грн зі строком платежу за пред'явленням, але не раніше 15 грудня 2008 р.; АА № 1218298 на суму 3 млн 47 тис. 804 грн зі строком платежу за пред'явленням, але не раніше 3 листопада 2008 р.

16 грудня 2008 р. приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу К. за заявою ТОВ «Сингента» вчинив протести про неоплату зазначених векселів та вчинив виконавчі написи: № 34493 на суму 534 тис. 649 грн; № 34495 на суму 712 тис. 866 грн; № 34496 на суму 712 тис. 866 грн; № 34498 на суму 4 млн 654 тис. 476 грн; № 34494 на суму 3 млн 47 тис. 804 грн.

8 січня 2009 р. Відділ державної виконавчої служби Оболонського районного управління юстиції у м. Києві відкрив виконавчі провадження про стягнення з ТОВ «Вассма» на користь ТОВ «Сингента» коштів: ВП № 10836878 про стягнення 536 тис. 414 грн; ВП № 10836614 про стягнення 714 тис. 631 грн; ВП № 10830696 про стягнення 714 тис. 631 грн; ВП № 10831976 про стягнення 4 млн

656 тис. 241 грн; ВП № 10836341 про стягнення 3 млн 49 тис. 569 грн.

Відповідно до п. 9.9 статуту ТОВ «Вассма» директор товариства укладає угоди, договори, контракти, в тому числі зовнішньоекономічні, на суму не більш, ніж 500 тис. грн, або еквівалентну суму в іноземній валюті. Угоди, договори, контракти на суму, що перевищує зазначену у цьому пункті, директор має право укладати виключно при отриманні згоди зборів учасників.

Надання такої згоди директору на укладення угод та договорів на суму, що перевищує 500 тис. грн або еквівалентну суму в іноземній валюті, відповідно до п. 9.7. статуту ТОВ «Вассма» належить до компетенції загальних зборів учасників позивача.

Вищий господарський суд України, залишаючи постанову апеляційної інстанції без змін, підтвердив його висновок про часткове задоволення заявлених вимог в частині визнання кожного з оскаржених виконавчих написів нотаріуса такими, що не підлягають виконанню в сумі, що не перевищує повноваження директора позивача на видачу векселів, тобто в межах 500 тис. грн за кожним простим векселем.

Проте з таким висновком погодитися не можна з таких підстав.

Законом від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII «Про нотаріат» передбачено, що для стягнення грошових сум у безспірному порядку нотаріуси вчиняють виконавчі написи на документах , що встановлюють заборгованість (ст. 87).

Згідно із п. 284 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України (затверджена наказом Міністерства юстиції України від 3 березня 2004 р. № 20/5; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 березня 2004 р. за № 283/8882) нотаріус вчиняє виконавчі написи, якщо подані документи підтверджують безспірність заборгованості боржника перед стягувачем. При цьому заборгованість боржника визнається безспірною і не потребує додаткового доказування у випадках, якщо подані для вчинення виконавчого напису документи передбачені Переліком документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 р. № 1172). До таких документів згідно із п. 11 цього Переліку належать і опротестовані нотаріусом векселі.

Згідно із п. 7 постанови Пленуму Верховного Суду України від 8 червня 2007 р. № 5 «Про деякі питання практики розгляду спорів, пов'язаних з обігом векселів» законний векселедержатель не зобов'язаний доводити наявність і дійсність своїх прав за векселем, вони вважаються наявними та дійсними. Доведення протилежного — обов'язок особи, якій пред'явлено вимогу за векселем.

Ураховуючи, що суди встановили факт вчинення 16 грудня 2009 р. приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу К. за заявою ТОВ Сингента» виконавчих написів № 34493, № 34495, № 34496, № 34498, № 34494 на підставі опротестованих нотаріусом векселів, та враховуючи обраний позивачем спосіб захисту своїх прав, апеляційний суд дійшов висновку про часткове задоволення заявлених позовних вимог про визнання зазначених виконавчих написів такими, що не підлягають виконанню, без урахування наведених вимог закону та роз'яснень Пленуму Верховного Суду України щодо їх застосування.

Вищий господарський суд України, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення і перевіряючи правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, не звернув уваги на допущені судом апеляційної інстанції порушення вимог матеріального й процесуального права та сам допустив порушення вимог статей 111^{7}, 111^{10} ГПК, залишивши в силі постанову Київського апеляційного господарського суду від 17 вересня 2009 р., якою було скасовано законне та обґрунтоване рішення Господарського суду м. Києва від 2 липня 2009 р.

З огляду на наведене постанова Вищого господарського суду України від 9 грудня 2009 р. та постанова Київського апеляційного господарського суду від 17 вересня 2009 р. підлягають скасуванню.

Виходячи з положень статей 6, 8 Конституції України, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України не вважає за необхідне направляти справу на новий розгляд до суду першої інстанції, оскільки це суперечило б положенням статей 125, 129 Конституції, статей 2, 39 Закону від 7 лютого 2002 р. № 3018-III «Про судоустрій України» щодо визначення статусу Верховного Суду України та його завдання забезпечити законність у здійсненні правосуддя [1], і викликало б недопустиму необхідність скасування законного рішення суду першої інстанції. Отже, наведений у ст. 111^{18} ГПК перелік наслідків розгляду касаційної скарги на постанову Вищого господарського суду України не є процесуальною перешкодою для залишення в силі Судовою палатою у господарських справах Верховного Суду України рішення Господарського суду м. Києва від 2 липня 2009 р.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вирішила касаційну скаргу ТОВ «Синген-

[1] Зазначений Закон був чинним на час розгляду справи судом.

та» задовольнити частково, постанову Вищого господарського суду України від 9 грудня 2009 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 17 вересня 2009 р. скасувати, рішення Господарського суду м. Києва від 2 липня 2009 р. залишити без змін.

Відповідно до ст. 611 ЦК України у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема, відшкодування збитків та моральної шкоди.

При цьому для застосування такої міри відповідальності, як стягнення збитків, потрібна наявність усіх елементів складу цивільного правопорушення, а саме: протиправної поведінки, завдання збитків, причинного зв'язку між протиправною поведінкою боржника та збитками, вини. За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільно-правова відповідальність не настає

ПОСТАНОВА
Судової палати у господарських справах Верховного Суду України
від 20 квітня 2010 р.
(в и т я г)

У квітні 2009 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Авангард» (далі — ТОВ «Авангард») звернулося до суду з позовом до товариства з обмеженою відповідальністю «Агрозахист Донбас» (далі — ТОВ «Агрозахист Донбас») про відшкодування збитків у вигляді неотриманих доходів в сумі 1 млн 222 тис. 956 грн і штрафних санкцій у сумі 474 тис. 79 грн. На обґрунтування вимог ТОВ «Авангард» зазначило, що внаслідок неналежного виконання відповідачем зобов'язань щодо поставки якісного товару позивачу було завдано збитки.

Рішенням Господарського суду Донецької області від 27 травня 2009 р. позов задоволено частково.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 14 липня 2009 р., залишеною без змін постановою Вищого господарського суду України від 14 січня 2010 р., рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Колегія суддів Верховного Суду України ухвалою від 18 березня 2010 р. за касаційною скаргою ТОВ «Агрозахист Донбас» порушила провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 14 січня 2010 р. Касаційна скарга обґрунтовується різним застосуванням Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону та іншого нормативно-правового акта в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши доводи касаційної скарги і перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Залишаючи без змін постанову суду апеляційної інстанції і, відповідно, рішення суду першої інстанції, яким позов задоволено частково, Вищий господарський суд України виходив із того, що в зв'язку з неналежним виконанням відповідачем договірних зобов'язань з поставки товару належної якості позивачу було завдано збитки у вигляді неотриманих доходів.

Проте з такими висновками суду погодитися не можна.

Судом установлено, що 17 січня 2008 р. між сторонами укладено договір товарного кредиту, відповідно до умов якого відповідач продав, а позивач купив насіння соняшника, кукурудзи в асортименті на загальну суму 741 тис. 531 грн, в тому числі податок на додану вартість 20 % становив 123 тис. 588 грн.

Пунктом 3.2. зазначеного договору передбачено, що товар, який поставляється за цим договором, повинен мати сертифікат якості.

Згідно із сертифікатами відповідності на гібриди соняшника, протоколів досліджень, звітів про стійкість насіння, свідоцтв на гібридне насіння товар відповідає за критерієм якості ДСТУ № 2240-93, стійкий до зараження несправжньою борошнистою росою та вовчком, має 88—93 % схожості, пластичний до строків посівів та дає 41,8—52 ц товарного соняшника з гектара посівів.

Відповідно до видаткових накладних від 18 березня 2008 р. та 10 квітня 2008 р. відповідач передав позивачу товар вартістю 259 тис. 241 грн у кількості 451 посівних одиниць. Якість проданого товару підтверджена відповідними свідоцтвами, протоколами випробувань та сертифікатами відповідності вимогам ДСТУ № 2240-93.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач посилався на те, що 7 жовтня 2008 р. та 10 жовтня 2008 р. ТОВ «Авангард» здійснило обстеження ланів, на яких було засіяно отриманий від відпо-

відача товар, і було виявлено повне зараження посівних площ вовчком, значний ступінь пригніченості рослин та ступінь ураженості рослин від 59 % до 87 %, про що було складено відповідні акти.

Згідно із ст. 674 ЦК відповідність товару вимогам законодавства підтверджується способом та в порядку, встановленими законами та іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до ч. 5 ст. 21 Закону від 26 грудня 2002 р. № 411-IV «Про насіння і садивний матеріал» (далі — Закон № 411-IV) усі партії насіння і садивного матеріалу, призначені для реалізації, повинні мати сертифікати, що засвідчують їх сортові та посівні якості.

Правилами експертного визначення якості насіння і садивного матеріалу та порядком оформлення заяв (затверджено наказом Міністерства аграрної політики України від 8 липня 2003 р. № 223; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 липня 2003 р. за № 630/7951; далі — Правила), передбачено, що експертне визначення якості насіння та (або) садивного матеріалу проводиться на вимогу споживачів у разі, якщо споживач не впевнений в якості, інформації, що зазначена у відповідних документах на придбане насіння та (або) садивний матеріал. Експертне визначення якості насіння і садивного матеріалу проводиться Українською державною насіннєвою інспекцією, Українською державною помологічно-ампелографічною інспекцією відповідно до їх компетенції.

Заперечуючи проти позову, відповідач з посиланням на положення Закону № 411-IV та Правил зазначав, що поставлене насіння відповідало встановленим стандартам якості ДСТУ № 2240-93, що підтверджено відповідними сертифікатами відповідності, протоколами досліджень, звітами, які були передані позивачу одночасно з товаром; при прийнятті товару позивач претензій щодо якості товару не пред'являв; товар у зв'язку з ненастанням агротехнічного часу його висівання певний час зберігався на площах позивача, а складені позивачем акти обстеження констатують лише факт зараження посівів без встановлення часу і місця зараження саме насіння.

Відповідно до ст. 611 ЦК у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема, відшкодування збитків та моральної шкоди.

Особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом (ч. 1 ст. 614 ЦК).

Згідно зі ст. 623 ЦК боржник, який порушив зобов'язання, має відшкодувати кредиторові завдані цим збитки. Розмір збитків, завданих порушенням зобов'язання, доказується кредитором.

З огляду на положення ст. 22 ЦК, ст. 224 ГК для застосування такої міри відповідальності, як стягнення збитків, потрібна наявність усіх елементів складу цивільного правопорушення, а саме: протиправної поведінки, збитків, причинного зв'язку між протиправною поведінкою боржника та збитками, вини. За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільно-правова відповідальність не настає.

Вирішуючи спір, суди на зазначене уваги не звернули, у достатньому обсязі не визначилися із характером спірних правовідносин, не дали відповідної правової оцінки наданим ТОВ «Агрозахист Донбас» доказам; встановивши факт зараження посівних площ, засіяних поставленим відповідачем насінням, і в зв'язку з цим дійшовши висновку щодо продажу відповідачем товару неналежної якості, з огляду на вищенаведені положення чинного законодавства та ст. 41 ГПК не з'ясували обставини, за яких відбулося таке зараження, належним чином не встановили факт наявності повного складу правопорушення в діях ТОВ «Агрозахист Донбас» та дійшли передчасного висновку щодо наявності підстав для застосування до відповідача відповідальності у вигляді стягнення збитків.

Водночас при прийнятті оскаржуваної постанови Вищий господарський суд України допустив різне застосування одного й того ж положення закону та нормативно-правового акта, а саме: Закону № 411-IV та Правил, ніж в аналогічній справі № 08/11-05 за позовом закритого акціонерного товариства «Агріматко-Україна» (далі — ЗАТ «Агріматко-Україна») до товариства з обмеженою відповідальністю «Мелихівське» (далі — ТОВ «Мелихівське») про стягнення заборгованості за договором; зустрічним позовом ТОВ «Мелихівське» до ЗАТ «Агріматко-Україна» про стягнення збитків, завданих поставкою товару (насіння) неналежної якості, за яким ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 30 березня 2006 р. відмовлено в порушенні касаційного провадження з перегляду прийнятої в цій справі постанови Вищого господарського суду України від 1 лютого 2006 р.

Ураховуючи наведене, постановлені в справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа — передачі на новий розгляд до суду першої інстанції.

Під час нового розгляду справи господарському суду першої інстанції необхідно врахувати, що рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги процесуального закону і всебічно перевіривши обставини, вирішив спір у відповідності з нормами матеріального права, а обґрунтованим

визнається рішення, в якому повно відображені обставини, що мають значення для цієї справи, висновки суду про встановлені обставини і правові наслідки є вичерпними, відповідають дійсності та підтверджуються достовірними доказами, дослідженими в судовому засіданні.

При цьому суду необхідно встановити дійсні права та обов'язки сторін і залежно від встановленого вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}—111^{20} ГПК, Судова палата вирішила касаційну скаргу ТОВ «Агрозахист Донбас» задовольнити, постанову Вищого господарського суду України від 14 січня 2010 р., постанову Донецького апеляційного господарського суду від 14 липня 2009 р. та рішення Господарського суду Донецької області від 27 травня 2009 р. скасувати, справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

Закриття кримінальної справи у зв'язку з примиренням винного з потерпілим на підставі ст. 46 КК України у справі про злочин, передбачений ч. 1 ст. 296 КК України, визнано обґрунтованим

УХВАЛА
колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 17 лютого 2011 р.
(в и т я г)

Дніпровський районний суд м. Києва постановою від 4 грудня 2009 р. кримінальну справу щодо Х. за обвинуваченням у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 296 КК, закрив у зв'язку з його примиренням із потерпілим.

Органи досудового слідства обвинувачували Х. у тому, що 25 травня 2009 р., приблизно о 16 год., на проспекті в м. Києві він вчинив хуліганські дії. Х., рухаючись на своєму автомобілі, створив аварійну ситуацію для водія іншого автомобіля — К. Після цього Х. підійшов до автомобіля потерпілого, почав брутально лаятись і ногами бити по корпусу і бокових вікнах автомобіля. К., намагаючись об'їхати автомобіль Х., пошкодив бампер цього автомобіля і поїхав з місця пригоди. Продовжуючи свої злочинні дії, Х. наздогнав автомобіль К., вийшов із салону автомобіля, брутально лаючись, руками проник до салону автомобіля К., завдав потерпілому кілька ударів кулаком в обличчя і намагався витягнути його з автомобіля. Коли К. з метою самозахисту скористався сльозогінним газом, спрямувавши його в обличчя Х., то останній невстановленим слідством предметом розбив бокове та заднє скло автомобіля, внаслідок чого потерпілий отримав легкі тілесні ушкодження.

Апеляційний суд м. Києва ухвалою від 1 березня 2010 р. постанову суду змінив: виключив із постанови суду рішення про запобіжний захід та на підставі ст. 248 КПК запобіжний захід вирішив скасувати.

У касаційному поданні прокурор порушив питання про скасування постановлених судових рішень щодо Х. у зв'язку з неправильним застосуванням кримінального закону, а саме — необґрунтованістю закриття справи на підставі ст. 46 КК, оскільки при вчиненні хуліганських дій шкода була заподіяна як потерпілому, так і суспільним відносинам і загальноприйнятій моральності. Тому, на думку прокурора, таку шкоду, завдану суспільству, відшкодувати неможливо.

Заслухавши доповідача, перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, зазначені у касаційному поданні, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що воно не підлягає задоволенню з таких підстав.

Згідно з вимогами ст. 46 КК особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості, або необережний злочин середньої тяжкості, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Отже, двома умовами звільнення особи від кримінальної відповідальності за ст. 46 КК є: вчинення нею вперше злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості, а також відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди. При цьому зазначена норма не встановлює взаємозв'язок між звільненням особи від кримінальної відповідальності та заподіянням шкоди певним правовідносинам як об'єкту злочинних посягань. Йдеться про відшкодування збитків або усунення шкоди, які є ознаками об'єктивної сторони злочину — наслідками злочинних дій.

Як убачається з матеріалів справи, Х. вчинив хуліганські дії, пов'язані із заподіянням потерпілому К. шкоди у виді тілесних ушкоджень, а також пошкодження автомобіля. Злочин, який він вчинив згідно з ч. 2 ст. 12 КК є злочином невеликої тяжкості. Внаслідок хуліганських дій Х. шкоду завдав лише фізичній особі — К. У справі немає об'єктивних даних пре те, що злочинними діями Х. завдав збитків юридичній особі або заподіяв шкоду державному чи колективному майну. Потерпілий у судовому засіданні просив закрити кримінальну справу щодо Х. через примирення з ним, і ці факти прокурор у поданні не оспорює.

За таких обставин підстав для скасування судових рішень щодо Х. немає, як і немає підстав для призначення справи до касаційного розгляду з обов'язковим повідомленням осіб, зазначених у ст. 384 КПК.

Керуючись ст. 394 КПК, п. 2 розд. XIII «Перехідні положення» Закону від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів», колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалила рішення про відмову в задоволенні касаційного подання заступника прокурора м. Києва.

Призначене покарання із застосуванням ст. 75 КК України за злочин, передбачений ч. 2 ст. 286 КК України, визнано таким, що не відповідає ступеню тяжкості та обставинам його вчинення

УХВАЛА
колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 17 лютого 2011 р.
(в и т я г)

Єнакіївський міський суд Донецької області вироком від 5 лютого 2010 р. засудив Б. за ч. 2 ст. 286 КК на п'ять років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортними засобами на три роки; на підставі ст. 75 КК його звільнено від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим строком два роки із покладенням на нього передбачених ст. 76 КК обов'язків: не виїжджати за межі України на постійне проживання без дозволу кримінально-виконавчої інспекції, періодично з'являтися до зазначеного органу для реєстрації.

Б. засуджено за те, що він 5 березня 2008 р. приблизно о 22 год., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, керуючи автомобілем, рухаючись автошляхом зі швидкістю 50 км/год., маючи реальну та об'єктивну спроможність рухатися ближче до правого краю дороги та своєчасно виявити двох пішоходів, що рухалися смугою зустрічного руху в напрямку руху транспортних засобів (один із яких І. праворуч від себе вів велосипед), порушив вимоги пунктів 1.5, 2.9, 10.1, 11.2, 11.3, 12.3 Правил дорожнього руху, виїхав на смугу зустрічного руху, в результаті чого вчинив наїзд лівою частиною автомобіля на пішохода І., заподіявши йому тяжкі тілесні ушкодження, від яких той помер на місці пригоди. Після цього Б. з місця пригоди зник.

Апеляційний суд Донецької області ухвалою колегії суддів судової палати у кримінальних справах від 4 червня 2010 р. цей вирок залишив без змін.

У касаційній скарзі прокурор, який брав участь у розгляді справи у апеляційному суді, не оспорюючи кваліфікації дій засудженого, порушив питання про скасування судових рішень щодо Б. у зв'язку з неправильним застосуванням кримінального закону та невідповідністю призначеного покарання тяжкості злочину й особі засудженого внаслідок м'якості покарання, а кримінальну справу пропонував направити на новий судовий розгляд.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, зазначені у касаційній скарзі, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що вона підлягає задоволенню з таких підстав.

Висновок про доведеність вини Б. у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, суд зробив на підставі доказів, які є у справі, та були досліджені в судовому засіданні в порядку ст. 299 КПК. Висновки суду в цій частині у касаційній скарзі не оспорюються.

Викладені у касаційній скарзі доводи прокурора про те, що суд, приймаючи рішення про звільнення засудженого від відбування призначеного покарання з випробуванням, не дотримався всіх вимог закону, не врахував ступінь тяжкості вчиненого злочину та особу засудженого, а також обставини, які обтяжують покарання, є обґрунтованими.

Відповідно до вимог ст. 65 КК, призначаючи покарання, суд враховує ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. Особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попе-

редження нових злочинів. При призначенні покарання за ст. 286 КК суди мають ураховувати не тільки наслідки, що настали, а й характер та мотиви допущених особою порушень правил безпеки дорожнього руху, її ставлення до цих порушень та поведінку після вчинення злочину, а також обставини, які пом'якшують і обтяжують покарання, та особу винного.

Відповідно до ст. 334 КПК суд у мотивувальній частині вироку зобов'язаний вказати обставини, які визначають ступінь тяжкості вчиненого злочину, обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання, належним чином мотивувати своє рішення у разі звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням. Згідно з ч. 1 ст. 75 КК суд може прийняти рішення про звільнення засудженого від відбування покарання з випробуванням лише у тому випадку, якщо, враховуючи тяжкість злочину, особу винного та інші обставини справи, дійде висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання.

Ці вимоги закону суд не виконав і не обґрунтував у мотивувальній частині вироку свій висновок про можливість виправлення засудженого без ізоляції від суспільства, а лише послався на обставини, що пом'якшують його покарання. При цьому, як правильно зазначається в скарзі, суд належним чином не оцінив і не врахував характер та ступінь тяжкості вчиненого Б. злочину, який відповідно до ч. 4 ст. 12 КК належить до категорії тяжких. Суд недостатньо врахував також те, що Б. вчинив злочин у стані алкогольного сп'яніння, грубо порушив правила безпеки дорожнього руху, внаслідок його дій загинула людина, а сам він з місця пригоди зник.

Апеляційний суд зазначені порушення кримінально-процесуального та неправильного застосування кримінального закону залишив поза увагою.

За таких обставин, як зазначила колегія суддів, судові рішення щодо Б. належить скасувати, а справу направити на новий судовий розгляд.

При новому розгляді справи, якщо вину Б. у вчиненні злочинів буде доведено, а кваліфікацію його дій підтверджено, суд повинен буде призначити йому покарання з дотриманням усіх вимог кримінально-процесуального і кримінального закону, у тому числі, за наявності до того підстав, шляхом призначення йому більш суворого покарання.

На підставі зазначеного і, керуючись п. 2 розд. XIII Закону від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів», ст. 394 КПК (у редакції Законів № 2533-III від 21 червня 2001 р. і № 3323-IV від 12 січня 2006 р.), ст. 396 КПК (у редакції Закону № 2533-III від 21 червня 2001 року), колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України вирок Єнакіївського міського суду Донецької області від 5 лютого 2010 р. та ухвалу колегії суддів судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Донецької області від 4 червня 2010 р. щодо Б. скасувала за м'якістю призначеного покарання, а справу направила на новий судовий розгляд.

Оскільки прокурор за заявою про порушення кримінальної справи відповідно до вимог кримінально-процесуального закону процесуальних дій не вчиняв і ніяких рішень не приймав, то суд правильно дійшов висновку, що немає підстав для розгляду скарги на дії прокурора в порядку кримінального судочинства

УХВАЛА
колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 10 травня 2011 р.
(в и т я г)

Ворошиловський районний суд м. Донецька постановою від 22 липня 2010 р. відмовив у задоволенні скарги С. на дії прокурора області у зв'язку з тим, що прокурор за заявою С. не проводив досудове слідство або окремі слідчі дії відповідно до вимог кримінально-процесуального закону, отже його дії не підлягають оскарженню у порядку ст. 236 КПК.

Апеляційний суд Донецької області ухвалою від 18 серпня 2010 р. цю постанову суду залишив без змін.

Згідно з постановою С. на особистому прийомі звернувся до прокурора області із заявою, в якій просив порушити кримінальні справи щодо У., Л., Л.М. за фактом надання в суді завідомо неправдивих показань та порушити кримінальну справу щодо К. і Б. за фактом надання завідомо неправдивої інформації. Проте прокурор не провів дослідчу перевірку заяви, не виніс ніяких постанов, а заяву розглянув відповідно до Закону від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР «Про звернення громадян».

(Закінчення на с. 27)

81. Суд вважає, що заявник зазнав моральної шкоди у зв'язку з незаконним триманням під вартою і ця шкода не може бути компенсована шляхом встановлення порушення конвенційних прав. Враховуючи обставини справи та здійснюючи свою оцінку на засадах справедливості відповідно до ст. 41 Конвенції, Суд присуджує заявникові суму, яку він вимагав, у повному розмірі.

B. Судові витрати

82. У своїх скаргах заявник не вимагав присудження йому відшкодування судових витрат.

Відповідно, Суд вирішує не присуджувати жодних виплат.

C. Пеня

83. Суд вважає належним призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсотки.

З ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Оголошує решту заяви прийнятною.

2. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення п. 1 ст. 5 Конвенції.

3. Постановляє, що:

(a) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до п. 2 ст. 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити заявнику 10 тис. (десять тисяч) євро з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначеної суми; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(b) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

<…>

Рішення у кримінальних справах

(Закінчення. Початок ухвали на с. 17)

У касаційній скарзі С. посилався на те, що його скарга на дії прокурора підлягає розгляду в порядку ст. 236 КПК, що апеляційний суд у своїй ухвалі неправильно зазначив факти і не розглянув його скаргу по суті, посилається на норми Конституції України про оскарження до суду будь-яких дій чи бездіяльності посадових осіб та просить судові рішення скасувати, а справу за його скаргою направити на новий судовий розгляд.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, зазначені у скарзі, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з наступних підстав.

Відповідно до вимог ст. 97 КПК за заявою С. про порушення кримінальної справи щодо У., Л. і Л.М. за фактом надання в суді завідомо неправдивих показань та порушення кримінальної справи щодо К. і Б. за фактом надання завідомо неправдивої інформації, прокурор області повинен був або порушити кримінальну справу, або відмовити в її порушенні. Проте прокурор жодне з таких рішень не прийняв.

У ч. 4 ст. 236 КПК встановлено, що скарги на дії прокурора розглядає суд першої інстанції при попередньому розгляді справи або при розгляді її по суті, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

У статтях 236^1, 236^5 та 236^7 КПК передбачено оскарження до суду постанов прокурора, органу дізнання або слідчого про відмову в порушенні справи, про закриття справи та про порушення справи.

Оскільки прокурор за заявою С. відповідно до вимог кримінально-процесуального закону процесуальних дій не вчиняв і ніяких рішень не приймав, то за таких обставин місцевий і апеляційний суд правильно дійшов висновку про те, що немає підстав для розгляду скарги С. на дії прокурора в порядку кримінального судочинства. За вказаних обставин колегія суддів дійшла висновку, що підстав для скасування судових рішень за касаційною скаргою С. немає.

Керуючись статтями 395, 396 КПК та абзацем 1 п. 2 розд. XIII «Перехідні положення» Закону від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів», колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України ухвалила рішення про відмову у задоволенні касаційної скарги С.